

FIGYELŐ

MIKOR ISTEN ÉPP – –

– jelentés
egy könyv-kert
állapotjáról –

*Kukorelly Endre: Egy gyógynövény-kert
Magvető, 1993. 174 oldal, 250 Ft*

Mikor Isten épp
eltekintett, eltekint, figyel?,
nem, csönd, kérésre, csönd, kérdés-
re csönd, csak majszol, szeretkezik, szu-
nyókál vagy épp iszik: „*az Úr Isten nem felel. /
De nem mivel nem létezik. / Hanem azért, mert nem
fülel. / Alszik. Baszik. Isz-. Étkezik.*” Ebben az isten-
telen csöndben, isteni testhangok néha felbukkanó
nyiszorgása közben a háládatlan és magára maradt
kreatúra építésbe fog. Lássuk, Isten, mire megyek
egyedül, meg fogom, mert meg kell építenem a ma-
gam világát, saját fénnel, saját árnyékkal, saját kétség-
gel és reménnyel. A kreatúra kertet épít, pagony, lu-
gas, liget, fák, csermelyek, patakok, a fény és árnyék
aránya finoman elosztva, *Napos területek* szelik át a hol
zöldellő, hol kornyadozó, árnyékba burkolódzó egyéb
kertdarabkákat. Talán francia kert ez, mert ha nem
is mértanian, de számtanian kitervelt, csakhogy
a kert egyben angol, hisz a természetet képe-
zi le, még a kanyargói és útvesztői is, ám a
kert mégis inkább egy kolostor kertje,
mert gyógynövények ott szórják
be legkivált a tájat, bár a
kert inkább labi-
rintus, utak,
látszólag ki-
vezetnek, va-
lójában bű-
vösen kanya-
rognak, s a
könyv-kert
végén majd
visszavezet-
nek, vissza, a
ki-tudja-hová.

Mikor Isten épp

nem ért rá, el volt foglalva, el van

foglalva, egy istentelen teremtménye azzal

múlatja magát, hogy számolatlanul (vagy nagyon

is megszámloltan) **istenes versek** tömegét gyártja.

Gyártja, gyúrja, gyurmázza, köpöcsőbe teszi, és oda irá-

nyítja, fel, Neki, hátha erre majd reagál. Teszi ezt sokféle-

képp. Hol 21 szóistenséget farag, egy szentséget igencsak

nélkülöző mondatot tör szentségdarabkákká (XLVII.), talán

ez felbosszantaná a megszólítottat, hol az Ördöggel cimborál,

666 – írja oda az Ördög számát egy verse elé (L.), ahol hat a

címsor szótagszáma, s hatszor ismétli a hat szótagú sorokból ál-

ló versmetszeteket, hol pedig rákérdez arra, mi lehetett előbb.

Mi lehetett azelőtt, mielőtt látá Isten, hogy jó. *„Nem használnám /*

föl, először gondolta / úgy, a virágot / de másnap rájőve nagyon is /

hogy buta volt, kell, magára / mein Gott, berágott / és látta, mert

visszatette, hogy rosszul / repülnek, a tehenehet / a legelőre / szarvakat

döfve beléjük / hátra (rossz) középre / (rossz) legelőre.” Máskor szájal-

masnak vagy épp mulatságosnak nevezi: *„ahogy kiskanállal mér-*

tett tér megítélésének szabadságával kivívja a terem-

tett tér megítélésének szabadságát is, mert rá kell, s mert

kell, hát szabad is rákérdeznie, hogy mifénének csinálta

ezt az egészet épp így, nem másként. Ő, aki egyaránt

van is, meg nincs is, jó is, és rossz is. Jó volna Vele

lenni, jó volna megérinteni, egy apró lukat fűrni

az égboltra, egy egészen kicsit, de csak komo-

ran letekint, véd és eltípor. A szemlélődő

kreatúra nem vádolja Istenét, csak be-

mutatja. Pimaszul és a tökkelü-

töttek ártatlanságát szín-

elve. Kimond, és

kineveti ki-

mondását.

tiszteletlen,

de ez a tiszte-

letlenség vá-

rakozást pa-

lástol, bemu-

tatni a kertet.

Neki, a béké-

sen illatozót.

lehívni vagy

elhívni, kézen

fogni, együtt

lenni, körbe-

vezetni és

megmutatni.

Mikor Isten épp

egyik oldaláról a másikra fordult, fejét kábán
 tollas-puha párnájába fúrta, szunyókált, és szunyókál,
 szundít, teremtménye egy időre mással foglalja el magát. A
 kert teli már istenes versekkel, leválaszt hát *Napos területeket*,
szelmes verseket ültet ezekbe az ágyásokba, beszórja velük a tisztásokat.

Ám míg az indákkal, ágakkal beborított kertterületek árnyas voltukban mégis valamiféle nyugalmat biztosítottak, hiszen *van*, ha van kit megszólítani, addig a szerelmes versek elágazásaiban a Nap kellemes, borzongató sugaraire ne számítsunk. Nap és napos itt mást jelent. A kreatúra a napsugártól dühödtt lesz, túlérzékeny bőrét karistolja a fény, és úgyis csupán egy szerelem végső perceire van rálátásunk. A teremtmény ezekben a pillanatokban kevéssé törődik Istenével, s bár amúgy több versében lebegtetve marad, vajon az Angyalhoz, Istenhez vagy a Szerelmeshez szól, itt pusztán saját magát próbálja életre noszogatni. „*Nagyon is egyforma a fájdalom / annak, aki engedi. Nem / fér meg sehol, nem fér/ el. Itt úgy, mint hős / szerepelne. Én engedem. [...] Aprócska, unalmas / vakító gép a / fájdalom.*” Mellesleg ezek a szerelmes versek a maguk iróniájával, vagy legyen, annak ellenére, a maguk állandó önreflexivitásával, a fájdalomukból való állandó kifelé törekvéssel a legszebb honi szerelmes versek palotájába vagy akár kunyhójába vezetik a vándort. És bár kimondani is szörnyű, hogy az istenes versek a maguk személyességével, a kézen fogható, az egyénnel egyenként törődő Isten vágyásával néhol Balassit idézik (és talán a kötet kompozíciója is felidézi azt az akár csak fikcióban létező versépítkezést, amit Balassiról feltételez-nénk), úgy bár még szörnyebb kimondani, ezek a *Napos terület* szerelmes versek azzal, hogy a teremtmény a maga javára kívánja fordítani mindazt, ami egy szerelemben történt, Adyt eleveníti meg (s ha megnézzük az 5–14-es darabokat s a korábbi keletkezésű, utána szerkesztett *Én nem engedlek el* című verset, talán eszünkbe jut egy elbocsátás és egy útraválás). Nem szólamazonosság, inkább bizonyos közelítésimód-azonosság található itt, ahogy az sem azonosságot, hanem inkább kapcsolódást jelent, hogy épp e versek születése idején kerül elénk egy másik nap itatta szerelmes (mert mégiscsak az) vers, Petri *Napsütötte sávja*

(ha máshol nem szerelmes, akkor sze-

relmes a szerelem
 ellenpontozásában
 vagy akár a csillag
 alatti részben).
 Sokféle hát a Nap,
 tűz, ragyog, lágy
 vagy perzsel, gyá-
 molító vagy tik-
 kasztó sugarakkal.

Mikor Isten épp
a fülét vakargatta, s így nem
csoda, hogy nem hallott semmit, kreatúrája
istenes és szerelmes versekkel szórta tele kertjét,
amiből, kőd is lévén, nem csoda, hogy nem látott
semmit. Pedig szerelmes verseket nemcsak a *Napos területe-*
ken formázott. Míg eljutottunk odáig, egymás mellé ültetett
mindenféle sokkal kevésbé nagyszabású sérelmes-szerelmeseket
haszon lányokról (LII.), szív-művésznőkről (LIV.), vagy egy hölgy-
ről, aki lehetne akár zongora vagy a széke is (LI.). S így, hogy látá, a
kert káromolta már Istent, s káromolta már a szerelmet is, hát ültete
még belé **hazafias verseket**. Vitézi tárgyuk két derék magyar ember,
„*simán el tudnának vonszolni egy / harckocsit a határig*”, vagy egy „*saját
hazafisággal*” rendelkező géppuskalőszer. A nagy, összegző **gondolati
versek** sem maradhattak el. *Ki nem gyanakszik* címmel mély pátoszú
felütést találhatunk; „*Mert elértem, amit nem szokás*”, hogy aztán
folytatódhassék, s kiderülhessen, mi az, amit a költő elért, s
bizony nem szokás (VI.). A „*legnagyobbakról szeret írni iga-
zán*” – tudjuk meg egy kis remekbe szabottból, például
„*Valami óriás homokszemről*” (X.), Vergiliust pedig érde-
kes fordításban kapjuk: „*tempósan reparálja a fűgát*”
(LVI.), s hová lenne egy kötet hapax legome-
non nélkül: „*boldog lábain*” (LXV.), így
egyszer s ajánlottan megismé-
telhetetlenül. (Mel-
lesleg – csak
egy fricska –
Juhász Fe-
rencnél „*ide-
ges lábak*”-ra
lelhetünk.)

Mikor Isten épp

a csipáit törülgette, nagyokat ásitott,
 gondolta, gondolja, most már megnézi, mi folyik
 idelent. Ezt a tápáskodási időt használta ki egy fürgé
 másoló, aki átírta a kertet a Kukorelly-kódexbe. Másolt, dolgo-
 zott, javított, egyengetett, formázgatott. Megszámozta a verseket,
 római számokkal, hogy sejtesse, hogy talán azt sejtesse, ez csupán
 bevezetője valaminek, s hogy utaljon-e szentségre vagy háromságra?,
 nem, rátett még egyet, s így lett száz a versek száma. Kötetkész lett hát
 száz számozott kert-apród. S bár a másolót a kompozíciós megoldás miatt
 csak dicséret illeti, verseket átigazított, átnyesett a kert kívánalmi szerint
 (vagy épp hozzáfűzött valamit, például lélekkel fűszerezte az *Előcsarnok* cí-
 műt), sokszor a különféle parkdarabok nagyon bravúrosan erősítik egy-
 mást, azért mi tagadás, néhány verset, néhány verssort bizony kicibálhatott
 volna a kertből. S itt elhallgatok. Sok minden megjegyzendő még a kert-
 ről és kertészéről. Ami a kertet illeti, olvassuk el a Margócsy-kritikát a
Nappali házban vagy Márton Lászlóét ugyanott és Földényiét a *Jelenkor*-
 ban. Ami a kertészt, lépünk ez egyszer ki a szövegből, s hadd emlí-
 tődjék meg Kukorelly irodalomban vállalt szerepe, a pátyolgatan-
 dók pátyolgatása, a segítőndők segítése. Ha meg nincs ked-
 vünk „*másképp zongorázni*” (amint ezt a mottó kéri), akkor
 jusson eszünkbe a Cage-mondás, „*ha valami nem tetszik*
2 percig, azzal ismerkedjünk meg 4-ig, aztán 8-ig... és így
tovább”. Viszont az a Magasságos már biztosan
 ébredezik, mindjárt letekint, szétnéz,
 majd dörgő hangon ránk mo-

rog: MI EZ A
 KETTŐSPONT-
 BAN VÉGZŐDŐ
 KÖNYV-KERT-IZÉ?
 De hűmmögve
 rálegyint, és biz-
 tos megbocsát,
 hiszen látja: „*Gyü-
 mölcs és gyümölcsö-
 zés / egyensúlyban van.*”